

Si, de fet, amb prou feines tenim una història lesbiana, jo existeixo?

Taula rodona amb Catarina Botelho, Mercè Otero, Bárbara Ramajo, Elena Castro

11.12.2024

Durant molt de temps, la identitat lesbiana va ser gairebé invisible en el món occidentalitzat. “La lesbiana com a identitat es definiria així precisament: per l’absència de localització espacial”, fora del camp del que és visible, com el “punt cec” d’un mirall de retrovisor, “un fantasma” a la ciutat.

¿Com s’(auto)representa el cos lesbià a l’espai urbà quan finalment abandona la seva condició fantasmàtica? Quines contranarratives poden sorgir quan traïem a la llum aquestes representacions? Comencen a ocupar l’espai públic i a inscriure-s’hi. Amb Mercè Otero, Bárbara Ramajo, Elena Castro i el públic, en aquesta taula rodona pensarem en com van operar aquestes fotografies en el seu moment i en les noves configuracions d’allò que és visible i pensable que avui poden obrir.

CATARINA BOTELHO

Soc artista visual i investigadora, i m’interessen les relacions entre espais, llocs, arquitectures i els seus usos i experiències que desafien les lògiques productivistes a l’espai urbà. En els últims anys, he estat desenvolupant projectes i investigant sobre la relació del cos lesbià amb l’espai urbà a la península Ibèrica. He exposat en llocs com el Museu de Arte, Arquitetura e Tecnologia de Lisboa (2021), la Fundació Foto Colectania (Barcelona, 2020), Sesc Pinheiros (São Paulo, 2015), Villa Iris, Fundación Botín (Santander, 2014), Elba Benítez a Kvadrat (Madrid, 2012), el Centre de Cultura Sa Nostra de Palma de Mallorca (2009), la Casa de Serralves - Fundação de Serralves (Porto, 2007) o La Casa Encendida (Madrid, 2005). En els últims anys he rebut beques de la Fundació “la Caixa” (2018), de la Fundação Gulbenkian (2018), de l’Ajuntament de Barcelona (2021) i de la Generalitat de Catalunya (2022). Soc llicenciada en Belles Arts per la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Lisboa; el 2018 vaig fer el Programa d’Estudis Independents (PEI) del MACBA, i el 2022 vaig acabar el MUECA - Màster d’Estudis Culturals i Arts Visuals (perspectives feministes i cuir/queer) de la Universitat Miguel Hernández.

DANIEL GASOL

Vaig pensar a deixar aquest text sense text, en blanc, o fins i tot amb un requadre negre on el text que podia escriure quedava anul·lat, perquè aquesta tesi en procés aborda, sintetitzant-la molt, la invisibilitat lesbiana. Aquest gest de caràcter conceptual inclou, a més, com la meva condició *marica* ha de fer un pas al costat quan es parla d'això que s'ha anomenat *bollera* o *tortillera*, entre altres qualificacions, perquè en qüestions de dissidència sempre ha estat més visible això que s'ha anomenat "home" que no exerceix d'"home". Sempre he tingut amigues lesbianes i, malgrat que el que és lesbià ha provocat i practicat militància, sempre hi ha hagut consciència, com a dissidents, que la seva existència ha estat tan etèria que ningú la veia, perquè la figura encarnada de la lluita continua replicant la imatge del penisportant fort sense por d'enfrontar-se al poder maligne.

Les converses que he tingut amb Catarina Botelho durant el procés com a acompanyant de la beca Barcelona Producció en la modalitat de recerca han estat tot un repte. Si bé és cert que la seva qüestió inicial sobre com es representa el subjecte lesbià a l'espai públic quan abandona la seva condició fantasmagòrica ha impulsat altres preguntes, també ha fet que pensi de quina manera les condicions del desig públic i privat han estat abordades per homes de llei, de fe i de ciència. I pensava, mentre xerràvem, en definicions com la del jutge de Perillositat Social A. Sabater, quan va escriure, el 1972, que "l'amor lèsbic es manifesta de manera completament diferent de l'homosexualitat masculina. La seva conducta pública i la seva manera de vestir són més dissimulades. Tanmateix, de vegades contribueixen a descobrir-lo l'ús del calçat i de vestits de caire baronívol, les maneres virils d'actuar, els pentinats, l'absència de maquillatge, etc.", o en la del doctor J. C. Debreyne el 1851, al seu *Essai sur la théologie morale* (Assaig sobre la teologia moral): "La dona, aquesta

organització tan fràgil i delicada, gairebé tota formada de nervis i sensibilitat, és l'ésser més impressionable i sensible de la naturalesa humana. Però sovint aquesta sensibilitat només és notable pels seus extraviaments, les seves aberracions i fins i tot per la seva depravació, sobretot si una mala direcció dona al sentiment moral un impuls o una direcció falsa i viciosa".

Tot i que aquestes definicions del 1972 i el 1851 semblen superades, la insistència contemporània per diferenciar públicament gèneres i pràctiques sexuals encara genera lectures sobre el subjecte dona-lesbià com la del doctor Alder el 1936, quan afirmava que "aquestes dones busquen el seu desenvolupament harmoniós en la 'igualtat amb l'home' i en una potent protesta 'baronívola' contra el seu paper sexual femení que integra el seu afany de dominació per desfigurar completament les seves relacions amoroses". I és que encara es fan tan necessaris projectes com els de Catarina quan llegim, el 2023, afirmacions com les del partit feixista Vox quan va proposar la creació del Ministeri de Família perquè cal "un augment de la natalitat i que les dones siguin mares".